

TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA O'QITUVCHI VA OTA-ONA MUNOSABATLARINING PEDAGOGIK JIHATLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15009304>

Rasulova Dilrabo Raxmatullayevna

JDPU, Pedagogika ta'limi nazariyasi

kafedra katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchi va ota-ona munosabatlarning pedagogik jihatlari yoritilgan. Shuningdek, ota-onalarning farzand tarbiyasida zarur bo'ladigan qobiliyatlari haqida bayon qilinadi.

Kalit soz'lar

ta'lim, tarbiya, pedagogic qobiliyat, didkatik qobiliyat, perseptiv qobiliyat, ota-onalar hamkorligi.

Pedagogika tarixi shuni ko'rsatadiki, ta'lim va tarbiya jarayonlari qadim zamonlardan beri mavjud hamda dastlab oilada boshlangan va ta'lim-tarbiya ishlari ota-onalar tomonidan amalga oshirilgan. Ota-onalar bolani tug'ilgandan boshlab tarbiyalashadi va unga dastlabki ta'limni beradi. Ta'lim va tarbiya alohida turdagi faoliyatdir. Agar bola o'qituvchi va ota-onalarning hamkorligidagi ta'lim-tarbiya jarayonining obyekt bo'lsa, o'zining intellektual, emotsional intellekti bilan boshqalardan ajralib turadi.

V.A.Krutetskiy pedagogik qobiliyatlari ota-onalarning ko'plab harakatlariga xos ekanligini ta'kidlab o'tgan. [2] V.A. Krutetskiy eng umumlashtirilgan shaklda ota-onalarning pedagogik qobiliyatlarini quyidagicha tasniflagan:

1. Didaktik qobiliyatlar- kundalik faoliyatda farzandlariga bilimlarni yetkaza olish qobiliyatidir. Bu jarayonda ota-onalar o'z farzandlariga ma'lum material yoki voqelikni ochiq, tushunarli bayon qilishi, ma'lum bir faoliyatga qiziqish uyg'otishi mumkin. Shuningdek, rivojlangan didaktik qobiliyatga ega ota-ona o'quv materialini farzandining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda qiyin-oson, murakkab-sodda, tushunarli-tushunarsiz qilishi mumkin. Bunday qobiliyatli ota-onalar o'zining rivojlangan nutqi orqali materialni tushunarli bayon etishi natijasida bolalarning mustaqil fikri va nutq qobiliyatlari ham rivojlanadi.

2. Perseptiv qobiliyatlar - bolaning ichki dunyosiga kirib borish qobiliyati, psixologik kuzatish, uning shaxsiyatini nozik tushunish bilan bog'liq qobiliyatga

ega bo'lishi kerak. Bu qobiliyat kichik belgilar bilan bolangizning ichki holatidagi eng kichik o'zgarishlarni aniqlashga yordam beradi.

3. Nutq qobiliyatlari - nutq orqali o'z fikr va his-tuyg'ularini aniq va aniq ifodalash qobiliyatida, shuningdek, yuz ifodalari va pantomimikalar orqali namoyon bo'ladi. Ota-onalarning nutqi bolaga shaxsan qaratilishi kerak hamda to'g'ri, mantiqiy va baqirmasdan gapirishi lozim. Ota-ona bolaning so'zlarini ma'qullaydimi yoki qoralaydimi uning nutqi har doim farzandga ichki kuch, ishonch va farzandi gapirayotgan narsaga qiziqish bilan ajralib turishi kerak.

4. Tashkiliy qobiliyatlar - bu bolaning o'quv va kundalik hayotdagi faoliyatini tashkil etish qobiliyatidir. Bunday qobiliyatga ega ota-onalar farzandlarini muhim muammolarni hal qilishga ilhomlantiradilar. Tajribali ota-onalar kundalik faoliyatdagi barcha ishlarni oqilona taqsimlash va belgilangan muddatlarga rioya qilishga odatlanadilar.

5. Avtoritar qobiliyatlar - hissiy va ixtiyoriy ravishda bevosita ta'sir qilish qobiliyati hisoblanadi. Bu qobiliyat ota-onalarning shaxsiy fazilatlarini (iroda, qat'iyat, chidamlilik, talabchanlik) majmuasiga bog'liq. Ota-onalarda ta'lim-tarbiya uchun mas'uliyat hissi doim bo'lishi kerak. Ota-ona qarorlarining to'g'riligiga ishonch va bu ishonchni bolalarga yetkazish qobiliyati, ularda ijobiy munosabatni shakllantirish lozim.

6. Muloqot qobiliyatlari - bolalar bilan muloqot qilish qobiliyati, to'g'ri yondashuvni topish qobiliyati, pedagogik nuqtai nazardan tegishli munosabatlarni o'rnatish, pedagogik taktning mavjudligi.

7. Pedagogik tasavvur qilish qobiliyati (prognostik qobiliyatlar) ifodalangan bolaning shaxsiyatini tarbiyalashda ota-onalarning xatti-harakatlarining oqibatlarini oldindan bilish, bolaning kelajakda qanday bo'lishi kerakligi haqida, uning rivojlanishini bashorat qilishda muhim fazilatlar.

8. E'tiborni bir vaqtning o'zida bir nechta ijtimoiy va kundalik faoliyat turlari o'rtasida taqsimlash qobiliyati zamonaviy ota-onalar uchun alohida ahamiyatga ega.

Bugungi globallashtirilgan davrda yoshlarning ta'lim-tarbiya olishi va kamol topishi dolzarb masalalardan biridir. Bu pedagogika fani oldida turgan dolzarb muammodir. Bu muammoni yechishda ta'lim muassasasi va ota-ona hamkorligini yo'lga qo'yish muhimdir. Ota-onalar maktab bilan yaqindan hamkorlik qilishlari kerak, bu esa o'z navbatida ota-onalarning bilim, ko'nikma va malaka tarkibini shakllantirishda, pedagogik o'zini o'zi belgilashda, oilada bolalarni samarali o'qitish va tarbiyalash ko'nikmalarini shakllantirishga, ota-onalarning bolalar bilan ishlashlari uchun vaqt taqsimlashga, ta'lim-tarbiya ishlarida oilaning ta'sirini hisobga olishga yordam beradi

Tarbiyaviy faoliyatda o'qituvchi va ota-ona munosabatlari muhim pedagogik jihatlariga ega, chunki ular bolalarning shakllanishi va rivojlanishida bevosita rol o'ynaydi. Ushbu munosabatlar o'quv jarayonining samaradorligini oshirishi, bolalarning ijtimoiy va shaxsiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. O'qituvchi va ota-ona munosabatlarining ba'zi asosiy pedagogik jihatlarini quyidagicha tasniflash mumkin:

Hamkorlik va muloqot. O'qituvchi va ota-ona o'rtasida samarali muloqot o'quvchi rivojlanishining asosiy omillaridan biridir. Ota-onalar bolalarning o'quv faoliyatini va maqsadlarini yaxshiroq tushunishlari uchun o'qituvchi ularga yordam berishi kerak. Bu esa o'quvchining o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatlarini oshiradi.

Yagona maqsadga yo'naltirilgan yondashuv. O'qituvchi va ota-onalar o'rtasida o'zaro tushunish va hamkorlik asosida yagona maqsadga erishish muhimdir. O'qituvchi ta'lim jarayonini amalga oshirsa, ota-onalar esa tarbiyaviy masalalarni o'z zimmasiga oladi. Shu tarzda, birgalikda bolaning rivojlanishiga hissa qo'shadilar.

Ota-onaning faol ishtiroki. Ota-onalar o'z farzandlarining ta'lim jarayoniga faol ishtirok etishlari kerak. Ular o'qituvchi bilan birgalikda bolalarning akademik va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishlari mumkin. Ota-onalar, shuningdek, o'qituvchidan bolalarning o'qishdagi muvaffaqiyatlari va qiyinchiliklarini bilib, ularga yordam berish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Emotsional qo'llab-quvvatlash. O'qituvchi va ota-onalar o'quvchi uchun emotsional qo'llab-quvvatlashni ta'minlashlari kerak. Bu, ayniqsa, o'quvchining ijtimoiy va shaxsiy qiyinchiliklarga duch kelganida juda muhimdir. O'qituvchi va ota-ona o'quvchining hissiy holatini tushunib, unga mos ravishda yordam berishlari zarur.

Pedagogik nazorat va qo'llab-quvvatlash. O'qituvchi o'z sinfida bolalarning ta'lim va tarbiyasini nazorat qilish bilan birga, ota-onalar bilan hamkorlikda farzandlarining uy vazifalari va ularning muvaffaqiyatlarini ko'rib chiqishi lozim. Ota-onalar o'z farzandlariga uyda yordam berib, o'qituvchining nazorati ostida ta'limning sifatini oshirishga hissa qo'shishlari mumkin.

Bolalarning ijtimoiy adaptatsiyasi. O'qituvchi va ota-onalar bolalarning ijtimoiy adaptatsiyasini qo'llab-quvvatlashi kerak. Bu, ayniqsa, yangi muhitga kirish yoki yangi ijtimoiy guruhga qo'shilish davrida muhimdir. O'qituvchilar bu jarayonda bolalarni qo'llab-quvvatlaydi, ota-onalar esa uyda bolalariga yordam beradi.

Tarbiyaviy qadriyatlar va an'analar. O'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, bolalarga tarbiyaviy qadriyatlar, madaniy an'analar va axloqiy

me'yorlarni yetkazishda muhim rol o'ynaydi. Ota-onalar uyda bu qadriyatlarni targ'ib etishlari, o'qituvchilar esa maktabda ijtimoiy axloqiy qoidalarni ta'limot sifatida o'rgatishlari lozim.

O'qituvchining ota-onalar bilan ishlash uslublari. O'qituvchining ota-onalar bilan ishlash uslublari samarali bo'lishi kerak. Bu, o'qituvchining empatiya ko'rsatishi, ijobiy munosabatda bo'lishi va ochiq muloqot yo'llarini yaratishi orqali amalga oshiriladi. Ota-onalar bilan muntazam uchrashuvlar, seminarlar yoki o'quv yarmarkalari o'tkazish o'quvchilarning ta'limda muvaffaqiyatlarini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi va ota-ona o'rtasidagi samarali hamkorlik bolalarning tarbiyaviy rivojlanishiga, ta'lim jarayonining sifatini oshirishga, ularning ijtimoiy va shaxsiy ko'nikmalarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu munosabatlar, o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir o'tkazadigan muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PQ-4884-son Qarori
2. Крутецкий В.А., Балбасова Е.Г. Педагогические способности, их структура, диагностика, условия формирования и развития. – М.: Гардарики, 2007
3. Топилина Н.В. " Педагогические способности и компетенции родителей в современной педагогической практике" Международный научный журнал "Инновационная наука" №2/2016 ISSN 2410-6070
4. Н.Муслимов, М.Усмонбоева, Д.Сайфуров, А.Тўраев "Педагогик компетентлик ва креативлик асослари" Toshkent-2015
5. Хасанбойев J, То'ракulov X., Хайдаров M., Хасанбойева O. Pedagogika fanidan izoxli lug'at. – T., 2008.